

Nechvátal, Bořivoj

[Kibic, Karel. Historické radnice]

Archaeologia historica. 1993, vol. 18, iss. [1], pp. 425-426

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/140067>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Karel Kibic, Historické radnice. Vydala Tisková ediční a propagační služba, Praha 1988 (vyšlo 1990), 158 str., plány v textu; ruské, anglické, německé a francouzské resumé; seznam literatury; rejstřík radnic.

Práce vychází nyní ve 2., zcela přepracovaném vydání, v mnohých směrech prohloubeném a na rozdíl od vydání z roku 1971, přináší mnoho dalšího, dosud neznámého materiálu. Je rozdělena do těchto kapitol: Úvod, I. Počátky městského práva; II. Radnice gotické; III. Radnice renesanční; IV. Radnice barokní; V. Radnice 19. a začátkem 20. století, VI. Literatura; VII. Mapy; Resumé. V úvodních částech jsou naznačeny počátky městského práva a vznik správy a samosprávy v českých zemích. Městské zřízení přejímalo naše prostředí z jiných, především západních zemí a rovněž ve vývoji správy a samosprávy navazovalo na zahraniční zkušenosti. Současně se projeví i odlišné místní podmínky. Formování městského zřízení vytvořilo předpoklady pro vznik a dispoziční rozvrh radničních budov. Autor zaznamenává první zmínky o městské správě a samosprávě v různých městech (rychtáři, purkmistři, městská rada), sleduje také vývoj jednotlivých typů městského práva, včetně dílčích zpráv o městském úřadování v městských knihách. Jak ukázal výzkum, nejstarší radnici mělo město Cheb, kde tato budova stála Na Jánském náměstí a v roce 1270 vyhořela s okolními budovami. Dále sleduje úsilí staroměstských měšťanů v Praze v roce 1296 o povolení koupě domu Jakuba Kubky k radním účelům a k účelům městského písaře, které nebylo úspěšné. A tak teprve až v následném období vrcholné gotiky dosáhli staroměstští měšťané, že jim v roce 1338 povolil král Jan Lucemburský koupit dům Wolfina od Kamene a upravit jej na radnici. Obec ho zcela přebudovala, přistavěla věž s kaplí a východní křídlo. To dalo podnět ke zřizování radnic v dalších královských městech a rovněž v městech poddanských, ještě před vznikem husitské revoluce. Někdy to byla úprava starších objektů, jako např. raně gotického věžového domu v Brně, v nynější Radnické ulici, nebo kupeckého domu v Kadani. Jinde šlo o radniční novostavbu. V Olomouci byla např. na místě starého kaufhauzu, ve středu náměstí, postavena nová radnice a v návaznosti na ni kupecký dům. Pohusitské období posílilo nejen Prahu, ale i ostatní královská města. Tak např. radnice v Táboře se dosud zachovala, v dalších městech došlo postupně k pozdněgotickým úpravám starších budov – např. v Praze-Starém Městě, Chebu, Olomouci, ale i Znojmě, ale někde je zastřely pozdější změny (radnice v Kutné Hoře byla po požáru, v roce 1770, zbořena).

Největší rozmach výstavby radnic a jejich architektury nastal až v období renesance. Období trvající zhruba 100 let, je možno členit na raně, vrcholně a pozdně renesanční. Už v prvním období vznikly originální stavby radnic v královských městech (přestavba Novoměstské radnice v Praze, Litoměřicích, novostavba v Nymburce), ale také i poddanských městech, např. v Jáchymově a v Prostějově. Období vrcholné renesanční symbolizuje především mohutná radnice v Plzni, která až po hlavní římsu připomíná florentský palác, ale hloubková dispozice je daná domácím prostředím. Z tohoto období se zachovaly i další radnice – např. ve Volyni s radničním průčelím, které vzniklo přestavením staršího měšťanského domu. Další radnice vznikly např. v Kyjově, z doby po vykoupení z poddanství, v Dobrušce, Vyškově, Kroměříži a jinde. V období pozdní renesance byly vybudovány další radnice – ve Střibře, Lanškrouně a jinde. Vyvrcholením je nesporně radnice Malostranská v Praze, ale bohužel v roce 1828 byla zbavena tří průčelních věží a štítů.

V barokním období města velmi ztratila na svém postavení, ale přesto se radnice stavěly dále a v raném období baroka se na jejich stavbách nejednou uplatnili prvořadí architekti. Tak např. Carlo Lurago postavil radnici v Náchodě; G. P. Tencalla v Lomnici u Tišnova; A. Leutner v Lokti. Nejvýznamnější radnice vznikla v Českých Budějovicích přestavbou od A. E. Martinelliho a v Chebu pouze částečná realizace, původně značně rozsáhlého návrhu G. B. Alliprandiho. Nelze opominout pozdně barokní a rokokové radnice v Poličce, Písku a Časlavi, zatímco dřevěné a velmi půvabné radnice v Zákupech, Semilech a v Železném Brodě, byly v 19. století zbořeny.

V závěrečném období výstavby historických radnic, které bylo po stylově stránce velmi bohaté, jsme v letech 1780–1920 přišli o celou řadu starších, hodnotných radnic (např. v Lounech, Mostě, Liberci, Odrách aj.). V období klasicismu vznikají nové, zajímavé budovy v Teplicích.

Terezíně, Vysokém Mýtě. Rovněž bylo neobyčejně bohaté a rozmanité období po roce 1850. V novogotickém stylu bylo postaveno nové východní křídlo Staroměstské radnice v Praze a dále radnice v Trutnově, Novém Bydžově. Poměrně nejpočetnější jsou radnice novorenesanční, a to se slohovým zbarvením italským (např. ve Frenštátě pod Radhoštěm a Postoloprtech), nebo německým v Liberci, nebo ve stylu české neorenesance (přestavba v Kolině) a novostavba v Pardubicích. Tzv. třetí barok se v architektuře radnice projevil zcela výjimečně (přestavba radnice v Berouně), zato secese je zastoupena poměrně rozsáhle a je pojata různým způsobem (nová radnice v Praze-Starém Městě a v Prostějově a nebo radnice v Šumperku). Rovněž kubismus se uplatnil ve stavbě radnic, např. u nerealizovaného Janákova návrhu úpravy průčelí nové radnice v Havlíčkově Brodě.

U Kibicovy práce, je třeba ocenit hutný styl analytického rozboru a rovněž zjišťování kompozičních schémat radnic. Autor sleduje, jak je při řešení hmoty staveb a jejich průčelí dosaženo váno charakteru radničních budov. V gotickém období to byla tři schémata. Typ štítový s věžičkou ve vrcholu štítu (byl zde umístěn patrně radniční zvon), typ s nárožní věží a typ centrální, kdy je radnice umístěna ve středu náměstí. V renesančním období se typologie obohatila a dosahuje osmi typů. Je rovněž sledováno dispoziční řešení dané především dobovými podmínkami. V práci je uvedena početná řada půdorysů typických radničních staveb (příjme a první patro). Pozornost je také věnována i vnitřnímu vybavení radničních budov, s některými vybranými ukázkami uměleckých děl, nábytku a předmětů hmotné kultury. V závěru práce jsou tři mapy, které sledují: I. Radnice přestavěné nebo zbořené; II. Radnice gotické a renesanční; III. Radnice barokní a radnice postavené v 19. století. Na těchto mapách je zakresleno 109 průčelí radnic v českých zemích.

Monografie K. Kibice představuje první syntetické zpracování radniční architektury v celém jejím historickém rozpětí. Práce je založena na mnoholetém stavebně historickém a historickém průzkumu jednotlivých radnic, chronologicky a morfologicky zařazených do jednotlivých období. Je nesporné, že určení výstavby jednotlivých etap radnic a jejich chronologie byly v nejednom případě značně náročné, vyžadovaly rovněž rozsáhlý průzkum, nejen historické literatury, ale v nejednom případě také průzkum archivní. Předností práce je rovněž uvedení radnic již neexistujících, nebo přestavěných. Průzkum přinesl v jednotlivých městech zjištění celé řady neznámých, často výjimečných radnic, jejichž popis, rozbor a zejména rekonstrukce průčelí, patří k dalším přínosům práce. Kniha je psána velmi hutnou formou, jak po stránce textové, tak také grafické. Je třeba ocenit grafickou úpravu, trojsloupcovou sazbu a barevné reprodukcce znaků jednotlivých měst od Jindřicha Herbrycha. U půltónových pozadí plánové dokumentace nelze považovat jejich užití za šťastné, neboť zkrsluje čitelnost plánů, zejména u menších formátů. U městských znaků by bylo vítané chronologické určení, neboť je velmi dobře známo, jak v nejednom případě si města od panovníka, nebo od vrchnosti, vylepšovala svůj městský znak. Monografie K. Kibice je nesporně jednou z nejlepších prací stavebně historických v posledním desetiletí a ukazuje, jak architektonicky bohatá a rozmanitá je naše radniční architektura. Jeho práce dohnala určité zpoždění, které naše země měly ve zpracování tohoto tématu oproti okolním, především západním zemím.

BOŘIVOJ NECHVÁTAL

E. Černý, Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plůžin. Historicko-geografická studie v regionu Dražanské vrchoviny. Vlastivědná knihovna moravská. Svazek 74. Vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně. Brno 1992.

Monografie E. Černého zaujímá významné místo v oboru historické geografie. Svým způsobem je to dílo ojedinělé, neboť vychází z důkladné rekognoskace terénu a studia všech dostupných pramenů písemných ke sledované problematice. Nedostatky pramenů písemných doplňuje autor prameny archeologickými. Tak se mu podařilo určit a přesně v terénu lokalizovat 61 zaniklých vesnic na Dražanské vrchovině včetně jejich plůžin.

Práce E. Černého je rozdělena do pěti základních kapitol, v nichž podal přehled studia zaniklých středověkých vesnic a jejich plůžin jak v naší, tak i v zahraniční literatuře. Velmi důkladně se zabýval otázkami metodickými ověřovanými vlastní praxí přímo v terénu. Nesmírnou hodnotou dokumentační mají zejména jeho vlastnoručně kreslené situační plány jednotlivých lokalit s vyznačením stop po středověkých usedlostech, mezních pásů i celých plůžin. Dokumentací postupu kolonizace a tím vznikajících změn v poměru lesních ploch k orné půdě dochází autor k poznatku ekologických proměn, které i v opačném procesu zanikání vesnic se opět projeví v nárůstu lesních porostů. Autor věnoval pozornost i vztahu nadmořské výšky k procesu zanikání vesnic. Vzhledem k tomu, že z písemných pramenů nebylo možno určit jak dobu vzniku, tak i zániku vesnic, využíval prameny archeologické, zvláště keramiky, k vymezení časových hranic. Z tohoto hlediska je velmi názorná tabulka na str. 125–127.

Důležitou součástí práce E. Černého je jeho metodika povrchového průzkumu. Zvláště doku-